

CZU: 340.134

[https://doi.org/10.52277/1857-2405.2021.2\(57\).09](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2021.2(57).09)

CONCEPTUL ȘI TRĂSĂTURILE ACTULUI CODIFICAT (CODULUI)

Elena TENTIUC,
doctorandă, ULIM

<https://orcid.org/0000-0002-7493-133X>

SUMAR

Articolul conține o clasificare a principalelor trăsături ale actului codificat, care îl diferențiază de actele juridice normative necodificate. Una din trăsăturile esențiale dezbătute în cadrul articolului se referă la poziția dominantă a codului în legătură cu alte acte normative necodificate, de același nivel, astfel că autoarea vine cu o propunere de lege ferenda pentru a consfinți această poziție. Sistematizând diversele opinii doctrinare, autoarea propune în final o enumerare doctrinară proprie a trăsăturilor care reprezintă, în opinia sa, cele mai relevante caracteristici ale actului codificat.

Cuvinte-cheie: *codificare, tehnică legislativă, sistematizarea legislației, cod, act codificat.*

După cum se știe, codul este un act juridic normativ, această trăsătură a sa fiind cea mai importantă și este consacrată atât de doctrină cât și de legislație. Pe cale de consecință, actul codificat moștenește și caracteristicile generale inerente tuturor actelor juridice normative (formă scrisă; structurarea textului în conformitate cu regulile tehnicii juridice, utilizarea unui limbaj normativ, concepte și termeni juridici specifici; formularea unor reguli de conduită general obligatorii; caracter oficial; orientarea spre reglementarea relațiilor publice; în general, obligatoriu; furnizarea măsurilor de constrângere a statului; exprimarea externă a dreptului [21, p. 6]); doar un act codificat are caracteristici specifice

THE CONCEPT AND FEATURES TO THE CODED ACT (CODE)

SUMMARY

This paper contains a classification of the main features of the codified act, which differentiates it from uncoded normative legal acts. One of the key features discussed in the article relates to the dominant position of the code in relation to other normative acts, of the same level, so that the author comes up with a de lege ferenda proposal to enshrine this position. Systematizing the various doctrinal opinions, the author finally comes up with his own doctrinal enumeration of the features that represent, in her opinion, the most relevant characteristics of the codified act.

Key-words: *codification, legislative technique, systematization of legislation, code, codified act.*

(trăsături tipologice) care îl disting de o serie de alte acte normative.

În general, codul diferă de alte legi, în primul rând - prin exhaustivitatea reglementării relațiilor într-un anumit domeniu, în al doilea rând - prin integritatea juridică, în al treilea rând - printr-un nivel ridicat de generalizări normative, în al patrulea rând - prin reflectarea principalelor teorii și concepte juridice, în al cincilea rând - prin o poziție superioară față de alte legi și un impact special asupra tuturor celorlalte acte juridice și a procesului de aplicare a legii [30, p. 254].

Actul codificat:

- *formulează diverse norme* (principii, definiții) care determină reglementarea juridică a celor mai importante probleme ale vieții, stabilește bazele normative ale ramurii (instituției) legislației și reglementează o gamă largă de relații (proprietate, muncă etc.);
- *vizează consolidarea și crearea celor mai stabile norme de drept*, testate în practică și reflectând dinamica și necesitățile vieții, precum și prevăzute pentru o perioadă lungă de acțiune;

- este *rezultatul îmbunătățirii legislației* și reprezintă un act consolidat complex, semnificativ ca volum, ca set de prescripții interdependente, adică este un document unic, convenit intern, cu un sistem clar definit și exprimat extern de prescripții normative care creează condiții pentru accesibilitatea și utilitatea informațiilor utilizate [28, p. 395-396].

Reputatul jurist Yu. A. Tihomirov, analizând caracteristicile codurilor, ca formă superioară de manifestare a actelor codificate, scoate în evidență deosebirile care-l caracterizează în contrapondere cu actele normative necodificate. Conform acestuia:

- a) codul este o lege care ocupă un loc înalt în ierarhia actelor normative (asupra dezbaterii acestui criteriu vom reveni pe larg mai jos);
- b) codul este un act juridic normativ consolidat, care, pe baza unor principii uniforme, reglementează un anumit domeniu al relațiilor publice;
- c) codul reglementează un domeniu important și destul de extins al relațiilor publice;
- d) codul introduce o nouă semnificativă în conținutul și metodele de reglementare juridică a relațiilor sociale omogene;
- e) codul asigură exhaustivitatea reglementării și este un act consolidat amplu, caracterizat prin unitate internă, integritate și coerență a prescripțiilor de reglementare;
- f) codul contribuie la raționalizarea și consolidarea legislației [36, p. 38].

Trăsăturile menționate mai sus diferențiază în mod cert codul de alte acte normative, dar prezintă rezerve față de caracteristicile altor forme de codificare.

Merită atenție și poziția autoarei Veronika Nikolaevna Barsukova, care optează pentru descrierea largă a trăsăturilor actului normativ codificat. Aceasta susține următoarele:

1. Un act codificat este rezultatul unui proces de codificare, care, la rândul său, este o metodă de sistematizare și o formă de legiferare. Astfel, crearea unui act codificat vizează atât îmbunătățirea reglementărilor legale care funcționau anterior cât și formarea unor dispoziții noi, necunoscute anterior, dacă este necesar să se obțină o coerență a matricei legislative procesate.
2. Actul codificat reglementează un domeniu important și vast al relațiilor sociale.
3. Un act codificat, de regulă, are un volum semnificativ și diferă prin unitate internă, consistență, integritate, consistența prescripțiilor legale, completitudine logică, o structură complexă care include un număr mare de articole și este împărțită în părți, secțiuni, capitole [20, p. 8]. Această trăsătură este prezentă în lucrările mai multor teoreticieni ai dreptului, de exemplu, la V. K. Babaev [19, p. 365].

Un exemplu elocvent de volum semnificativ reprezintă, tradițional, codurile civile. Astfel, Codul civil al Republicii Moldova [4] conține 2.671 articole, Codul civil al României [5] – 2.664 articole, Codul civil al Ucrainei [39] – 1.308.

4. Actele codificate formalizează tehnic sistemul ramurilor și instituțiilor de drept.
5. Spre deosebire de orice colecție de legislație obținută prin consolidare, care reunește doar actele adoptate anterior de legiuitor, un act codificat acționează întotdeauna ca un nou act legislativ. Acesta este adoptat cu scopul unei revizuirii semnificative și, uneori, radicale a legislației actuale într-una sau alta dintre ramurile sau domeniile sale [20, p. 8]. Codul conține un element obligatoriu de noutate, deoarece în timpul codificării sunt introduse elemente noi semnificative în reglementarea legală a unei anumite game de relații sociale, iar golurile din legislație sunt completate. În acest sens, în special, actul codificat diferă de actul consolidat [19, p. 366].
6. Actul codificat, fiind de natură sistemică, își propune să consolideze dispozițiile generale care caracterizează o anumită sferă a relațiilor sociale, inclusiv principiile, obiectul și metodele reglementării acestora, precum și regulile care specifică caracteristicile și specificul instituțiilor din o industrie dată, care alcătuiește partea sa specială. În plus, actul codificat vizează aducerea normelor disparate legate de un anumit domeniu de reglementare într-un singur sistem. Astfel, actul codificat, pe de o parte, este rezultatul integrării normelor disparate într-un singur sistem și, pe de altă parte, al unei diferențieri mai clare a prescripțiilor legale legate de diferitele sfere ale reglementării legale - industrii, legislație, instituții.
7. Actul codificat trebuie să fie stabil, accesibil pentru oamenii legii și cetățeni, și să respecte principiile legalității și justiției.
8. Un act codificat, de regulă, are o anumită formă inerentă acestei categorii particulare de acte (bazele legislației, coduri, statute, reguli etc.) [20, p. 8-9].

Considerăm mult mai complexă și comprehensivă enumerarea trăsăturilor actelor normative oferită de Alexandr Nikolaevich Ciașin (А. Н. Чашин) [41, p. 473-482], asupra cărora ne vom opri în continuare.

1. Integritatea juridică ridicată și coerență internă sporită se manifestă după cum urmează. În primul rând, subiectul reglementării legale este integral și unificat. Chiar și în cazul în care actul normativ codificat este complex, adică reglementează relațiile sociale ale diferitelor ramuri ale dreptului, subiectul său se caracterizează prin unitate organizațională, prezența unor legături organice între diversele relații sociale incluse în subiectul *reglementare*. În al doilea rând, legiuitorul, pentru a asigura

coerența internă, împarte matricea actului juridic codificat nu numai în norme juridice, ci și în grupurile lor extinse: părți, capitole, secțiuni, subsecțiuni etc. [41, p. 474].

Așa, spre exemplu, conținutul Codului civil al Republicii Moldova [4] este structurat în 5 Cărți, fiecare carte este împărțită în Titluri (câte 2-7 în fiecare carte, în total 23), care, la rândul lor, se împart în Capitole (109), care pot fi divizate în Secțiuni (190), unele dintre care se mai împart în Subsecțiuni (17), iar ambele (atât secțiunea cât și subsecțiunea) pot conține paragrafe (56).

Evident, această structură nu este obligatorie pentru fiecare act codificat, în legislația națională existând chiar și coduri care nu sunt divizate atât de complex. De exemplu, Codul educației [6] conține doar titluri divizate în capitole, iar conținutul normativ al Codului aerian al Republicii Moldova [2] sau al Codului serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova [11] este, în general, structurat doar în capitole, similar unei legi necodificate.

Indiferent de complexitatea divizării conținutului normativ al actului codificat, trebuie să menționăm că împărțirea conținutului normativ nu este haotică sau arbitrară, ci se bazează pe un criteriu tematic.

2. Împărțirea structurală în părți, dintre care se remarcă partea generală. Aproape orice act normativ codificat are o primă parte sau o secțiune care conține prevederile sale generale, apoi există părți sau secțiuni care reglementează aspecte individuale, dar pe baza prevederilor părții generale. Astfel, un caz special (care în practică are loc întotdeauna) de integritate ridicată și consistență internă a unui act juridic normativ codificat este împărțirea structurală în părți, dintre care se remarcă partea generală [41, p. 474]. N.T. Leonenko afirmă chiar că un act juridic normativ lipsit de „partea generală” (dispoziții generale) nu poate fi recunoscut ca fiind codificat [30, p. 253].

Această parte poate avea diverse denumiri: „Dispoziții generale” (Codul educației, Codul transporturilor rutiere, Codul subsolului, Codul familiei, Codul serviciilor media audiovizuale, Codul administrativ), „Prevederi generale” (Codul aerian), „Dispoziții comune” (Codul civil, Codul contravențional), însă nu există cod în legislația autohtonă căruia i-ar lipsi acest compartiment normativ.

3. Stabilitate și durabilitate, o gamă largă de relații reglementate. Această caracteristică analizată nu este omogenă și constă dintr-o serie de semne individuale. În același timp, stabilitatea și durabilitatea trebuie înțelese ca un singur semn, deoarece aceste concepte sunt sinonime. Astfel, este necesar să se ia în considerare încă două caracteristici ale codificării actelor juridice normative: stabilitatea (durabilitatea) și o gamă largă de relații reglementate [41, p. 475].

E.A. Ghetman ne atenționează că semnul stabilității unui act codificat nu este univoc în conținutul său, deoarece poate include în componența sa atât stabilitatea externă (forma actului codificat) cât și internă (conținutul unui astfel de act) [25, p. 2]. Stabilitatea oricărui act juridic normativ codificat nu este aceeași atunci când este măsurată în diferitele aspecte menționate mai sus. Majoritatea actelor juridice normative codificate se disting prin stabilitatea existenței lor [41, p. 475].

Actul codificat reglementează un domeniu important, semnificativ și destul de extins al relațiilor publice, formalizează și consolidează juridic cele mai esențiale și stabile relații din societate. Din aceasta rezultă că actul codificat trebuie să conțină norme stabile, calculate pentru o perioadă de timp suficient de lungă. Eficacitatea actului codificat va depinde în mare măsură de cât de exact legiuitorul va lua în considerare tendințele în dezvoltarea acestor relații sociale, dinamica acestora. De obicei, domeniile dinamice ale relațiilor sociale sunt guvernate de reglementări create în cadrul procesului legislativ curent [19, p. 365-369].

Patru dintre cele mai vechi cinci codificări de drept privat care există încă și astăzi și-au sărbătorit recent aniversările de 200 și, respectiv, 100 de ani: Codul civil francez din 1804 și Codul civil general austriac (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*) din 1811, Codul civil german (*Bürgerliches Gesetzbuch*) din 1900 și Codul civil elvețian (*Zivilgesetzbuch*) din 1907. S-a convenit pe larg că, în general, și în ciuda dorinței anumitor reforme, codificările naționale au rezistat testului timpului și au servit bine comunităților lor naționale, dovedindu-se a fi suficient de adaptabile pentru a constitui o bază satisfăcătoare pentru administrarea contemporană a justiției în domeniul dreptului privat [18, p. 415].

Influența Codului civil francez a fost extraordinară – pe lângă Imperiul Francez, Belgia, precum și unele state germane, cum ar fi Baden, l-au adoptat în totalitate și o mare parte a acestuia a fost adoptată în Polonia Centrală. Timp de aproape trei sferturi de secol a fost în vigoare într-o țară al cărei fond istoric și cultural era complet diferit de cel al Franței, și anume Egiptul. A servit ca model în Argentina, Bolivia, Chile, Columbia, Costa Rica, Ecuador, Grecia, Guatemala, Haiti, Olanda, Honduras, Italia, Louisiana, Luxemburg, Mexic, Muntenegru, Peru, Portugalia, Quebec, România, Salvador, San Domingo, Spania, Uruguay și Venezuela [17, p. 342-343].

Fără a ne opri în detaliu la „monumentele” franceze sau germane ale codificării, limitându-ne doar la spațialitatea noastră juridică, putem menționa că codurile penale și de procedură penală ale RSSM s-au aplicat pe parcursul a peste 40 de ani (din 1961 până în 2003). La fel și codurile civil și de procedură civilă (1964-2003). Dintre codurile adoptate după declararea independenței merită a fi menționat

Codul funciar [8], adoptat în 25 decembrie 1991 și care, cu modificări, este în vigoare și astăzi, fiind în acest sens cel mai durabil cod al Republicii Moldova independente.

În altă extremă se situează Codul audiovizualului al Republicii Moldova [3], adoptat în 2006, care a fost abrogat deja în 2018, odată cu intrarea în vigoare a Codului serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova [11], fiind astfel în vigoare puțin peste 12 ani. Din fericire, putem constata că acest exemplu este unic, actele codificate beneficiind în legislația națională de durabilitate sporită în timp.

În aceeași ordine de idei, trebuie să spunem, însă, că stabilitatea legislației este afectată de necesitatea reacționării rapide a legiuitorului la modificarea dinamică a relațiilor sociale. Din acest motiv, majoritatea codurilor autohtone suferă modificări constante ale conținutului normativ, cele mai multe înregistrând Codul contravențional.

Pe baza celor de mai sus, actele juridice codificate pot fi caracterizate ca varietăți relativ stabile extern și dinamice în interior ale actelor juridice normative. Cu o astfel de caracteristică a codificării actelor juridice normative, este incorectă includerea unei caracteristici precum stabilitatea pură în numărul trăsăturilor lor. De aceea, putem spune că o trăsătură a actelor codificate o reprezintă *durabilitatea* lor în timp și *stabilitatea externă*, or, deseori codurile suferă modificări interne substanțiale.

Analizând, caracteristica atribuită actelor juridice codificate ca reglementând „o gamă largă de relații sociale” pare controversată din următoarele motive. Conceptul de „gamă largă de relații reglementate” nu poate fi definit precis. Mai mult, diverse acte juridice normative codificate reglementează un volum diferit al relațiilor publice.

De exemplu, Codul civil reglementează o gamă largă de relații sociale, cum ar fi statutul juridic al participanților la circuitul civil, temeiurile apariției dreptului de proprietate și modul de exercitare a acestuia, reglementează obligațiile contractuale și de altă natură, alte raporturi patrimoniale și personale nepatrimoniale dintre subiectele raporturilor juridice civile, inclusiv raporturile familiale, locative, raporturile de muncă, de exploatare a resurselor naturale și de protecție a mediului înconjurător [4], fiind cel mai cuprinzător act normativ național. Pe de altă parte, raporturile reglementate de Codul transportului feroviar [12] sau Codul aerian [2] se aplică la o gamă relativ îngustă de relații sociale – transportul de călători, mărfuri, bagaje și mesagerii pe calea ferată a Republicii Moldova și, respectiv, activități aeronautice civile. Indiferent de importanța acestor relații în domeniul economiei naționale, nu putem afirma că volumul relațiilor reglementate de acest cod este, cel puțin, la fel de voluminos ca cel reglementat de Codul civil. În aceeași ordine de idei,

un exemplu elocvent îl reprezintă și Codul jurisdicției constituționale [9], care, în opinia noastră, reglementează cea mai îngustă gamă de relații sociale dintre toate codurile autohtone, într-atât de îngustă încât, în partea generală, nici nu este declarat scopul sau sfera sa de aplicare.

Din aceste considerente, apare întrebarea în ce măsură obiectul reglementării unui act juridic normativ poate fi restrâns astfel încât acesta să înceteze să mai fie catalogat drept codificat?

Credem că pentru definirea unui act codificat este incorectă utilizarea, o caracteristică inerentă – reglementarea, unei game largi de relații sociale, or, deși majoritatea codurilor autohtone corespund acestui criteriu, el nu este unul absolut. Pot fi aduse exemple de coduri din legislația altor state care corespund în mică măsură acestui criteriu. De exemplu, în legislația franceză întâlnim Codul artizanatului, Codul instrumentelor monetare și medaliilor, Codul mutualității, Codul porturilor maritime, Codul muncii maritime și altele de felul acesta, cu un domeniu foarte îngust de reglementare.

O altă întrebare conexă ridicată în literatura juridică este: care dintre relațiile publice ar trebui reglementate printr-un act codificat? Răspunsul este că actele codificate ar trebui să reglementeze relații sociale stabile, încetățenite, tipice și care nu au apărut accidental, care sunt de o mare importanță pentru viața societății într-un anumit stadiu al existenței sale și au perspectiva dezvoltării [21, p. 7].

Pe baza celor de mai sus, putem concluziona că amploarea gamei de relații reglementate nu trebuie reținută drept o caracteristică obligatorie a unui act juridic normativ codificat.

4. Criteriul prezenței unei denumiri care indică tipul acestui act este unul general pentru toate actele normative și nu poate fi atribuit în exclusivitate actelor normative codificate, dar merită a fi menționat că prezența în denumire a termenului de cod (sau, după caz, în alte sisteme naționale de drept - și alte denumiri) duce inevitabil la identificarea acestui tip de act.

În același context, în doctrina rusă (care recunoaște și alte forme de acte codificate, în afară de cod) se menționează că și „termenii utilizați pentru denumirea codificării actelor juridice normative sunt destul de diverși, iar sub un singur nume pot acționa atât actele juridice normative codificate cât și necodificate” [41, p. 476]. Într-adevăr, această confuzie poate apărea îndeosebi în privința „statutelor”, „regulilor” și altor denumiri, nerezervate exclusiv actelor juridice codificate.

Opinia noastră este că, în limitele doctrinei naționale, criteriul prezenței unei denumiri specifice a actului codificat poate fi reținut, or legiuitorul autohton folosește doar denumirea de „cod” pentru acte codificate.

5. Caracteristica actului juridic normativ codificat după *locul fundamental al acestuia în structura legislației de același nivel* ridică o problemă teoretică în teoria dreptului și ne vom opri asupra acestuia mai detaliat.

Evident, pentru ramurile dreptului care nu presupun existența multitudinii de izvoare de drept (de exemplu, dreptul penal sau procesual-penal), codul va fi privit drept unicul izvor juridic de norme. În aceste ramuri, termenul „legislație” se identifică cu termenul „cod”, or, în cazul Republicii Moldova, nu poate exista o altă lege penală decât Codul penal („Prezentul cod este unica lege penală a Republicii Moldova” [10]). Totuși, în afara acestor cazuri unitare, sunt diverse opinii doctrinare.

Potrivit majorității cercetătorilor, codurile au un impact special asupra tuturor actelor juridice, asupra aplicării legii și în raport cu alte legi, ordinare, ocupă un loc mai înalt în ierarhia surselor de drept [29, p. 14], însă, în principiu, problema corelării actului codificat (codului) cu alte legi apare destul de complicată. O linie de gândire reprezintă interferența codului și legilor în cadrul unei ramuri de drept, o altă perspectivă – raportul diferitelor coduri în reglementarea relațiilor conexe sau omogene.

Aceste rapoarte apar și există într-o măsură mai mare pe baza rolului de „conducere” al codului, însă, din punct de vedere juridic formal, acest lucru nu este pe deplin corect, deoarece nu există dispoziții corespunzătoare în Constituție.

Deși, *de jure*, nici Constituția Republicii Moldova nu evidențiază aparte legile codificate, menționând doar că „Parlamentul adoptă legi constituționale, legi organice și legi ordinare” [15, art. 72] și nici Legea nr. 100 cu privire la actele normative nu enumeră drept o categorie distinctă de acte normative pe cele codificate, în doctrina juridică întâlnim opinii precum că, în fapt, „astfel de acte au forță juridică peste forța juridică a legislației necodificate de același nivel” [40, p. 95], deși această opinie nu este unanimă.

Din perspectiva doctrinei rusești, D.V. Chukhvičev afirmă sentențios: „După forța juridică, codurile sunt legi obișnuite (și, uneori, acte sub-legislative) și nu au prioritate față de alte acte de forță egală. Cu toate acestea, de fapt, ele totuși diferă după importanța lor de alte acte, sunt fundamentale, de bază pentru restul legislației care funcționează într-un anumit sistem de legi și acte sub-legislative” [42, p. 27-41].

Și R.A. Romașov afirmă, într-un articol dedicat locului actelor codificate în sistemul dreptului, că în ceea ce privește forța juridică, o lege codificată nu diferă de o lege necodificată. În plus, menționează acesta, există ramuri de drept în care cadrul legislativ este codificat doar parțial (dreptul administrativ), precum și ramuri în care codurile specializate sunt, în general, absente (comercial, dreptul întreprinzătorilor ș.a.) [34, p. 144-145].

Doctrinarii B.N. Topornin [38, p. 23] și Yu. A. Tihomirov [35, p. 25-32] consideră că codurile, în raport cu alte legi, ocupă o treaptă mai înalt în ierarhia izvoarelor de drept. V.A. Tolstik argumentează că forța juridică mai mare a actelor codificate în raport cu actele legislației curente se datorează atât caracteristicilor formale cât și celor de conținut [37, p. 158].

În teoriile științelor juridice ramurale, îndeosebi în domeniul civil, s-au efectuat studii în privința priorității actului juridic normativ codificat față de alte legi. Astfel, V.S. Yakushev [43, p. 41] și S.V. Polenina [32, p. 9] demonstrează prioritatea Codului civil al Federației Ruse, iar M.I. Braginsky echivalează, într-o anumită măsură, din punct de vedere al forței juridice, Codul civil al Federației Ruse cu legile federale constituționale [23, p. 53].

Cercetătorul rus V.V. Briksov notează că „legile federale codificate sunt doar o formă de codificare a dispozițiilor legislative la nivel federal. Legiuitorul federal nu are dreptul să completeze formele de reglementare legislativă stabilite prin Constituția Federației Ruse și, în consecință, să înzestreze legi federale, inclusiv codificate, în raport cu alte legi federale cu o forță juridică mai mare” [24, p. 91-92].

Legea Republicii Moldova cu privire la actele normative prevede că „forța juridică a actelor normative se stabilește în funcție de competența și statutul autorității publice emitente, precum și de categoria actului” [16, art. 7, alin. (1)], însă atât codurile cât și celelalte legi sunt adoptate de aceeași autoritate legislativă, iar o prevedere expresă a categoriei codurilor nu este prevăzută.

Pentru comparație, doctrina juridică și prevederile normative în Belarus tratează problema priorității actelor juridice codificate fără ambiguități: codurile au o forță juridică mare în raport cu alte legi.

Legea Republicii Belarus nr. 130-3 din 17 iulie 2018 privind actele juridice de reglementare prevede expres: „Codurile au o mare forță juridică în raport cu alte legi, cu excepția cazului în care altceva se prevede în coduri sau legile cu privire la intrarea lor în vigoare (cu excepția Constituției Republicii Belarus, a legilor privind modificările (inclusiv completările) la Constituția Republicii Belarus, a legilor privind intrarea în vigoare a modificărilor (inclusiv completărilor) la Constituția Republicii Belarus, a legilor cu privire la interpretarea Constituției Republicii Belarus, a legilor-cadru)” [26, art. 23, pct. 3].

Reprezentanții științei beloruse în acest sens observă că „în mod tradițional, codurile au o mare forță juridică asupra legilor obișnuite, iar legile, ca rezultat al principalelor competențe ale parlamentului ca organ reprezentativ - înainte de decrete” [31, p. 154].

Merită menționate în context și prevederile art. 81 al Constituției Albaniei, care enumeră codurile în calitate de formă distinctă de act normativ, alături de alte tipuri de legi care urmează a fi adoptate de o majoritate de 3/5 din membrii Legislativului [14].

Codul, ca orice act juridic normativ, nu există în mod autonom, izolat de alte acte; el „trăiește”, acționează într-un anumit sistem ierarhic structurat, fiind în diverse conexiuni sistemice cu alte acte [29, p. 13].

De regulă, în partea generală a codului se definește legislația aferentă domeniului reglementat și în cadrul acestei norme generale se stabilește ordinea izvoarelor. De exemplu, Codul administrativ prevede că „Legislația administrativă se întemeiază pe normele constituționale dezvoltate în prezentul cod, în alte legi și în alte acte normative subordonate legii, care reglementează raporturile administrative și care trebuie să fie în concordanță cu Constituția Republicii Moldova” [1, art. 1, alin. (2)], astfel dând prioritate codului în fața altor legi care reglementează aceleași raporturi. În mod similar, Codul civil prevede că „legislația civilă constă în prezentul cod, în alte legi, în ordonanțe ale Guvernului și în acte normative subordonate legii...” [4, art. 4, alin. (1)], iar Codul vamal – „legislația vamală este constituită din prezentul cod, din Legea cu privire la tariful vamal, din alte acte normative și acorduri internaționale în domeniul vamal la care Republica Moldova este parte” [13, art. 6, alin. (1)], stabilind implicit o ierarhie a izvoarelor în domeniul civil.

În literatura juridică se menționează că, chiar și în absența unei indicații directe a supremației actului codificat, faptul de a consolida principalele dispoziții cu privire la obiectul reglementării plasează actul normativ codificat în postura de *primul dintre egali* (*primus inter pares*) [40, p. 95].

Așa, de exemplu, Codul electoral prevede încă în preambul că „prezentul cod stabilește modul de organizare și desfășurare a alegerilor Parlamentului, pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, în autoritățile administrației publice locale, precum și modul de organizare și desfășurare a referendumurilor” [7], fapt care, în opinia noastră, îl plasează asupra altor acte normative necodificate cu același domeniu de reglementare și face imposibilă necorespunderea prevederilor altor legi cu prevederile actului codificat.

Yu. A. Tihomirov indică că în doctrina juridică și în practica legislativă rusă, încă din perioadă sovietică, există o opinie despre supremația codurilor asupra altor legi federale [36, p. 39]. În practica legiferării ruse, principiul priorității codului față de legile sectoriale se aplică *de facto*, practica urmând calea înzestrării codurilor cu o forță juridică mai mare în comparație cu legile federale obișnuite. V.V. Kojevnikov ne indică că multe dintre codurile adoptate își „autoproclamă” supremația [29, p. 13-14], iar S.V. Boșno afirmă că această novație legislativă a reușit să prindă suficientă formă, devenind, practic, regulă și aduce ca exemplu art. 5 din Codul muncii al Federației Ruse, potrivit căruia normele de dreptul muncii conținute în alte legi trebuie să respecte acest cod [22, p. 136]. Și Tihomirov aduce câteva mostre

ale „autoproclamații” supremației unor coduri ruse. De exemplu, în partea 2 a articolului 3 din Codul civil al Federației Ruse se spune că legislația civilă constă din Codul civil al Federației Ruse și din alte legi federale adoptate în conformitate cu acesta, care reglementează relațiile civile. Normele de drept civil conținute în alte legi trebuie să respecte Codul civil al Federației Ruse. În conformitate cu partea 1 a articolului 2 din Codul funciar al Federației Ruse, normele de drept funciar conținute în alte legi federale, legile entităților constitutive ale Federației Ruse *trebuie să respecte Codul funciar* al Federației Ruse [36, p. 39].

De fapt, în doctrina rusească au loc dezbateri referitoare la „autoproclamația” codurilor ca având forță juridică superioară. Astfel, N.S. Karanina afirmă că proclamarea priorității forței juridice în codul însuși (așa-numita autoproclamație) contrazice principiul ierarhiei legislației și oferă posibilitatea de a determina în mod autonom „statutul” unui act normativ de fiecare dată când este adoptat, care este inacceptabil din punct de vedere al integrității și structurii sistemului juridic [27, p. 289]. În contradicție, V.A. Tolstik afirmă că prioritatea unui act juridic normativ față de altul poate avea loc atunci când acesta este stabilit de legiuitor printr-o formă juridică specială de exprimare a dependenței ierarhice și menționează că „nu poate fi vorba despre nicio «autoproclamație», or codurile nu își stabilesc prioritatea, acest lucru este realizat de legiuitor în conformitate cu competența sa de reglementare” [37, p. 153].

Trebuie remarcat faptul că practica „autoproclamații” supremației nu este impecabilă, deoarece, din punct de vedere juridic formal, normele codului nu pot avea prioritate în ierarhia normelor juridice, or în ceea ce privește forța juridică și procedura de adoptare, codurile sunt aceleași legi organice și, prin urmare, sunt supuse regulii de prioritate între actele cu aceeași forță juridică a actului adoptat ulterior.

Nici legislația Federației Ruse nu stabilește în mod expres supremația actelor codificate, însă există și o jurisprudență constituțională în privința priorității Codului civil rus. Astfel, Curtea Constituțională a Federației Ruse nu a susținut ideea supremației necondiționate a Codului civil al Federației Ruse în sistemul legilor federale din punctul de vedere al textului constituțional. În 2000, Curtea Constituțională a Federației Ruse a stabilit următoarele: „Contradicțiile dintre Codul civil al Federației Ruse și alte legi federale care guvernează aceste relații ar trebui eliminate în procesul de aplicare a legii, deoarece Constituția Federației Ruse nu poate determina ierarhia actelor în cadrul unuia dintre tipurile lor, în acest caz - legile federale. Nici o singură lege federală, în virtutea articolului 76 din Constituția Federației Ruse, nu are o forță juridică mai mare în raport cu o altă lege federală” [33].

Cercetătorii ucraineni sunt împotriva acordării codului unei forțe juridice mai mare decât altor legi, afirmând că teoria codului este indisolubil legată de teoria legii. Această poziție, formată la începutul secolului XIX, numită „Conceptul pozitivist al codului”, potrivit căreia nu există nicio diferență esențială între cod și lege, singura diferență dintre ele fiind doar în volumul lor [25, p. 8].

Dualitatea situației create este evidentă. Pe de o parte, actele juridice normative codificate nu sunt înzestrate oficial cu forță juridică sporită și trebuie să acționeze la egalitate cu alte acte juridice normative de același nivel și tip. Pe de altă parte, actele juridice normative codificate stabilesc în conținutul lor prioritatea normelor juridice consacrate de acestea asupra normelor juridice incluse în alte acte juridice normative pe același subiect de reglementare. Această prioritate este recunoscută atât de reprezentanții științei, cât și de oamenii legii și, ceea ce este deosebit de important, este confirmată de actele de interpretare obligatorie a instanțelor superioare [40, p. 96].

Având în vedere cele de mai sus, putem **concluziona** că, deși în doctrină este acceptată ideea că rolul actelor codificate este dominant față de alte acte normative necodificate, de același nivel, aceasta nu-și găsește transpunerea practică în legislație. Orice dualitate a prescripțiilor normative sporește iminența unor erori ale mecanismului legal din cauza posibilității interpretării și aplicării ambigue a instrucțiunilor legale. Din această cauză, ne raliem opiniei lui A.N. Ciașin, care consideră că „realizarea deplină a obiectivelor codificării este posibilă numai prin fixarea priorității actelor normative codificate” [40, p. 97], și propunem includerea în sistemul ierarhic al actelor normative care formează legislația Republicii Moldova a poziției actelor codificate (codurilor) și dotarea acestora cu forță juridică superioară asupra actelor normative de aceeași categorie (legilor organice). Reieșind din cele menționate și din importanța codurilor în reglementarea relațiilor sociale, propunem completarea textului Legii Nr. 100 din 2017 cu privire la actele normative cu prevederi exprese ale priorității codurilor asupra altor legi organice.

Pentru aceasta, venim cu propunere *de lege ferenda*: **Completarea art. 6 („Categoriile actelor normative”) al Legii Nr. 100 din 22.12.2017 prin includerea, după rândul „a) Constituția Republicii Moldova”, a unui rând nou, „a1) codurile”**. În continuare, urmează, fără modificări, „b) legile și hotărârile Parlamentului; c) decretele Președintelui Republicii Moldova; d) hotărârile și ordonanțele Guvernului” ș.a.m.d.

Încheind analiza trăsăturilor actelor codificate, putem evidenția, din punct de vedere teoretico-doctrinar, următoarele trăsături ale actelor codificate, în comparație cu actele juridice necodificate:

1. Poziția dominantă în structura legislației de același nivel.
2. Durabilitatea externă în timp.
3. Integritate juridică ridicată și coerență internă sporită.
4. Diviziunea structurală în compartimente, dintre care se remarcă partea generală.
5. Prezența unei denumiri specifice a actului normativ („cod”).

Referințe bibliografice:

1. Codul administrativ al Republicii Moldova. Nr. 116 din 19.07.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 309-320 din 17.08.2018.
2. Codul aerian al Republicii Moldova. Nr. 301 din 21.12.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 95-104 din 23.03.2018.
3. Codul audiovizualului al Republicii Moldova. Nr. 260 din 27.07.2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 131-133 din 18.08.2006. Abrogat prin Legea Republicii Moldova nr. 174 din 08.11.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 462-466 din 12.12.2018.
4. Codul civil al Republicii Moldova. Nr. 1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 82-86 din 22.06.2002. Republicat în temeiul Legii Republicii Moldova nr. 133 din 15.11.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 467-479 din 14.12.2018.
5. Codul civil al României din 17.07.2009. Republicat în temeiul art. 218 din Legea României nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii României nr. 287/2009 privind Codul civil. În: *Monitorul Oficial al României*, partea I, nr. 409 din 10.06.2011.
6. Codul educației al Republicii Moldova. Nr. 152 din 17.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 319-324 din 24.10.2014.
7. Codul electoral al Republicii Moldova. Nr. 1381 din 21.11.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 451-463 din 29.12.2017. Republicat în temeiul art. II al Legii Republicii Moldova nr. 147 din 15.07.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 232-244 din 29.07.2016.
8. Codul funciar al Republicii Moldova. Nr. 828 din 25.12.1991. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 107 din 04.09.2001.
9. Codul jurisdicției constituționale al Republicii Moldova. Nr. 502 din 16.06.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 53-54 din 28.09.1995.
10. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 72-74 din 14.04.2009. Republicat în temeiul articolului III lit. c) al Legii Republicii Moldova nr. 277 din 18.12.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 41-44 din 24.02.2009.
11. Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova. Nr. 174 din 08.11.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 462-466 din 12.12.2018.
12. Codul transportului feroviar al Republicii Moldova. Nr. 309 din 17.07.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 226-228 din 14.11.2003.
13. Codul vamal al Republicii Moldova. Nr. 1149 din 20.07.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, ediție specială din 01.01.2007.

14. Constituția Republicii Albania, aprobată prin referendum la 22.12.1998. <https://constitutii.files.wordpress.com/2013/01/constituc89bia-republicii-albania-eng1.pdf> (vizitat la 25.04.2021).
15. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.1 din 12.08.1994.
16. Legea Republicii Moldova cu privire la actele normative. Nr. 100 din 22.12.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 7-17 din 12.01.2018.
17. Wagner Wencelas J. Codification of Law in Europe and the Codification Movement in the Middle of the Nineteenth Century in the United States. In: *Saint Louis University Law Journal*. 1953, nr. 2, p. 335-359.
18. Zimmermann R. Codification. The Civilian Experience Reconsidered on the Eve of a Common European Sales Law. In: *European Review of Contract Law*. 2012, Vol. 8, nr. 4, p. 415.
19. Бабаев В.К. Теория государства и права: Учебник. Москва: Юристъ, 2003. 592 р.
20. Барсукова В.Н. Основы структурирования кодифицированных актов. Москва: Статут, 2011. 207 р.
21. Барсукова В. Н. Технология структурирования кодифицированных актов Российской Федерации. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Саратов, 2010.
22. Бошно С.В. Кодификационные акты и другие источники права: проблемы приоритета. In: Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижегород, 25-26 сентября 2008 года). Нижегород, 2009, р. 120-142.
23. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Книга первая. Общие положения. Москва: Статут, 2011. 850 р.
24. Бриксов В.В. О юридической силе кодифицированных федеральных законов. In: Журнал рос. права. 2003. Nr. 8, р. 82-92.
25. Гетьман Є.А. Місце кодифікаційного акта у правовій системі України. In: *Теорія і практика правознавства*. 2017, Vol. 1, nr. 11, р. 1-12.
26. Закон Республики Беларусь о нормативных правовых актах. № 130-З от 17 июля 2018 г. Принят Палатой представителей 27 июня 2018 года. Одобрен Советом Республики 29 июня 2018 года. <https://pravo.by/document/?quid=3871&p0=H11800130> (vizitat la 22.05.2021).
27. Каранина Н.С. «Статус» кодекса (к вопросу о теории и практике правовых основ кодификации). In: Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижегород, 25-26 сентября 2008 года). Нижегород, 2009, р. 282-292.
28. Кодан С.В. Акты систематизации законодательства: юридическая природа и место в системе источников Российского права. In: *Научный ежегодник Института философии и права Уральского* *отделения Российской академии наук*. 2008, nr. 8, р. 385-401.
29. Кожевников В.В. К проблеме систематизации нормативно-правовых актов в Российской Федерации и о правилах ее юридической техники. In: *Право и государство: теория и практика*. 2016, nr. 4, р. 29-36.
30. Леоненко Н.Т. Законодательная техника. Новосибирск: СибАГС, 2015. 276 р.
31. Мурашко Л.О. *Нормотворческое пространство: проблемы правообразования в Республике Беларусь*. Минск: Белорус. наука, 2008. 205 р.
32. Поленина С.В. Взаимодействие системы права и системы законодательства в современной России. In: Государство и право. 1999, nr. 9, р. 5-12.
33. Постановление Конституционного Суда РФ «По запросу Питкярантского городского суда Республики Карелия о проверке конституционности статьи 26 Федерального закона «О несостоятельности (банкротстве) кредитных учреждений» от 3 февраля 2000 года № 22-О.
34. Ромашов Р.А. К вопросу о месте кодифицированных актов в системе юридических форм российского права. In: Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижегород, 25-26 сентября 2008 года). Нижегород, 2009, р. 142-146.
35. Тихомиров Ю.А. «Закон о законах» – координатор законопроектной деятельности в государстве. In: Юстиция. 2005, nr. 1, р. 25-32.
36. Тихомиров Ю.А. Теория кодекса. In: Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижегород, 25-26 сентября 2008 года). Нижегород, 2009, р. 38-46.
37. Толстик В.А. К вопросу об иерархическом соотношении кодифицированных и некодифицированных нормативных правовых актов. In: Кодификация законодательства: теория, практика, техника: Материалы Международной научно-практической конференции (Нижегород, 25-26 сентября 2008 года). Нижегород, 2009, р. 151-157.
38. Топорнин Б.Н. Система источников права: тенденции развития. In: Судебная практика как источник права. Москва: Юристъ, 2000, р. 9-45.
39. Цивільний Кодекс України. № 435 от 16.01.2003. În: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 356.
40. Чашин А. Н. Кодекс: первый среди равных. In: *Государство и право*. 2014, nr. 7, р. 95-98.
41. Чашин А.Н. Теория государства и права: учебник. Москва: Дело и сервис, 2008. 591 р.
42. Чухвичев Д.В. Некоторые теоретические проблемы процесса кодификации. In: *Гражданин и право*. 2007, nr. 11, р. 27-41.
43. Якушев В.С. Гражданское законодательство и законодательство субъектов Федерации. In: *Рос. юрид. журнал*. 2001, nr. 1, р. 39-44.

